

A A R O N,

S I V E,

SANCTORVM VESTIMENTORVM
ORNAMENTORVMQVE SVMMA
DESCRPTIO: AD SACRI APPARATVS
INSTRVCTIONEM:

• BENEDICTO ARIA MONTANO
HISPALENSI, EXPOSITORE.

A N T V E R P I A E

Excudebat Christophorus Plantinus
Regius Prototypographus.

M. D. LXXII.

BENEDICTI ARIAE MONTANI
HISPALENSIS PRÆFATIO.

SACERDOTII antiqui, quod umbra fuit admiranda illius lucis, qua per Iesu Christi sacerdotium atque sacrificium emicuit; arcanam significationem recte agnoscere intelligi non posse, nisi partes omnes cognoscantur, quibus illud ministerium instructum ornatumque fuerat, aperte satis sanctissimus ille vir Paulus indicavit in illa mysterijs ac profunda doctrina plenissima Epistola, quam ad Hebraeos conscripsit: in ea enim multas huius generis ac ministerij partes exactissime explicando persecutus, plures alias significationes tantum attigit. Idem etiam Iohannes Apostolus in libro quem Apocalypsin inscripsit, non uno tantum loco egit, quinimo totum illud argumentum, quod omnino diuinum, diuinamque sapientia rationibus refertum est, multis allusionibus & significationibus ex antiqui sacerdotij observatione petitis, instruxit & amplificavit. Cum vero inter ceteras illius ministerij partes, vestimentorum ornatusque omnis rationem à Deo præscriptam, diligenterque à Mose, atque deinceps dum illa sæcula durauere, non sine magno arcana significationis testimonio obseruatam perpetuo fuisse sciamus, & officio nostro satisfacturi, & sacrarum rerum studiosis operæ precium facturum esse uidebamur, si partes ipsas, uti habuisse cognouimus, breuiter ac dilucide describeremus, ut ex obseruata atque inspecta prius imagine illa uisibili et corporea spiritalis illius ornamenti ac decoris, quo summus ille sacerdos, quem hæc omnia significabant, æterno Patri pro mundo omni litaturus placuit, contemplatio certius & expeditius iniri possit. Cupimus uero nos ad publicam utilitatem de his reconditioribus rebus ac mysterijs aliquando disserere, aut aliquos sapientia spiritu præditos extare, qui melius etiam, quam nos possumus, disserant. Nec uero dubitamus, quin Deus omnia hæc, atque his etiam plura & maiora aperiri & communicari hominibus uelit, si modo tantum in eis studium, tantusque harum rerum amor, quantum ipsarum dignitas postulat, reperiatur. Datum Antuerpiæ VII. Cal. Aprilis. MD. LXXII.

A A R O N,

S I V E,

S A N C T O R V M V E S T I M E N T O R V M E T O R N A T V S D E S C R I P T I O.

SA N C T A S vestes eo ordine, quo indui solebant, describimus: namque in sacris libris alia ratio initur, ordinis nimirum eius, qui in opere faciendo observatus, atque in sacerdote induto spectatus est.

Atque totius huius ornatus materia eadem fuit, quæ in cortinis tabernaculi penitioribus, addito tamen auro, & gemmarum vario genere. Illi (inquit) accipient aurum & hyacinthum, & purpuram, coccumq. bis tinctum, & byssum. Est autem hyacinthus qui Hebraicè dicitur תְּחֵלֶת, color inter rubrum & caelestem, quem Hispani *Cardeno* vocant. huius interpretationis auctor est Iosephus, quem Græci Latiniq. postea secuti sunt. Purpuram verò, quam אַרְגָּמָן Hebræi, Chaldæi verò אַרְגָּמָן, siue proprio ipsorum, siue alieno pronuntiant nomine, color omnino rubeus est, quem Arabes אַרְגָּמָן vocant. pictoribus hic color Taca vocatur: Cremesinum siue carminum multi vocant. Coccum verò bis tinctum, quem Hebraicè שֵׁנִי חֹלְעֵת dici novimus; quod ex verbo vermiculum iteratum siue vermiculatum iterum reddere possumus; idem est nobis, qui sæpe ab antiquis commemoratur, murex, & murex iteratus siue δὶβαφος, & ostrum dicitur. scimus enim conchyliorum siue cochlearum genus esse, qui murices Latinis dicuntur, quorum animalculorum sanguine cum aliis rebus commixto, vestes tingebantur, exque splendore maximo præter cæteros colores nitebant: erant autem graui odore, quem corrigi opus esset.

Hæc Calabrum coxit vitiatum murice vellus, dixit Sartyricus. erant verò bis tinctæ lanæ, omnium primæ & pretiosissimæ. Hanc vocem Chaldæus interpretatur צְבִי וְחֹרִי Colorem splendens. Byssus qui Hebraicè שֵׁשׁ, ab eximio candore marmoræ æmulo dicitur, perpetuò à Chaldæis בּוּס appellatur, vnde byssus Græcis ac Latinis y in u ex more mutata pronuntiat. Est autem optimi & albissimi lini genus: cuiusmodi Aegyptiū sæpe vidimus. illius enim regionis laudatissimum esse, in sacra Geographia docebamur. Atque ex hac materia vestimenta & ornamenta numero & forma distincta, comparata sunt. חֲשֹׁן : אֶפֶסֶד : מְעִיל : כִּתְּמֵת תְּשֻׁבֵץ : חֲשֹׁן : אֶפֶסֶד : מְעִיל : כִּתְּמֵת תְּשֻׁבֵץ Latinè, vt nostra versio habet, Rationale, superhumeralè, tunica, linea stricta, cidaris & balthus. Horum ratio ex descriptione ipsa commodius, quàm ex nominibus, cognosci potest.

Præter feminalia, quæ communia Pontifici maximo ac minoribus sacerdotibus erant ad usum operiendi carnem turpitudinis suæ, illorum ornamentorum, quæ in gloriam & decorem facta fuerunt, prima omnium fuit, quam interpres noster Lineam strictam, & tunicam, & tunicam byssinam vertit, Hebraicè כִּתְּמֵת תְּשֻׁבֵץ vocatur, Chaldaicè verò מְרִמְצָה exponitur. eiusmodi forma fuit, qua talaris Romanorum stola. atque ita perpetuò Ioannes docet, cum de huius vestis arcana significatione in Apocalypsi verba facit: erat autem vestis longa, manicata, qua totum corpus, capite & collo excepto, induebatur. hæc Aaroni sacerdoti ex simplici byssi materia confecta fuit; ita tamen texta, vt oculorum figuras continuis contiguisque ordinibus referret; eo modo quo apud Romanos scutulatas vestes aliquando in usu fuisse legimus. Nam è חֲשֹׁן תְּהֹנֶתֶת תְּהַסְבֵּת, tunicam occellatam ex verbo vertere possumus, atq. ita in Arabica versione

legimus, pro תְּשֻׁבֵץ, in Chaldaica verò Paraphrasi מְרִמְצָה quæ Polymitam antiquo vocabulo, & nostris vulgaribus linguis Listatam vertimus: erat enim certis ordinibus quas Listas vocant, insignis; illiq. ordines occellati oēs, cuiusmodi mappas in hoc Belgio contextas vidimus, quæ perdicis oculi, à figurarum illarum frequentia, vulgò vocantur. Hoc autem vt singulare neq. arcana significatione carens, in hac prima veste annotatu visum est dignissimum.

Descriptæ iam à nobis Tunica lineæ, superinduebatur aliud vestimenti genus, quod Hebraicè מְעִיל dicitur, pro quo nostra versio Tunicam reddit, ad verbum verò Supparum dicere possumus: cuius vsus semper fuit, vt super alias vestes honoris ac decoris gratia induceretur. Fuit autem eodem nomine duplex vestis forma; altera Meghil simpliciter, altera verò Meghil Ephod appellata. atque prior quidem communis erat tum sacerdotum tum principum, virorum ac foeminarum vestis, eaque soluta ac sine manicis, qua totum corpus amiciebatur; cuius vsus vestis Romanis, Toga; Græcis Pallium, fuit; altera verò vndique clausa, præter capitium quo inducebatur caput, & foramina iuxta humeros per quæ brachia exerebantur: hanc Scriptura vocat Meghil Ephod, hoc est supparum cinctorium vel strictum vel scapulare. de quo vobis sermo est. Erat autem hæc vestis Romanæ prætextæ forma ferè similis, quam tunica illa lineæ siue stola breuiorè ex lana hyacinthini coloris parari insit Deus, hac forma integra videlicet, nulloque latere aperta, nisi quantum brachia caputque admitteret, orificio superius facto, totaque inconsutilis, opere, inquam, textoris, quæ in orificio limbum haberet (Labiū Hebraica lingua vocatum) ad instar collaris ac limbi lorice antiquæ: sic enim Hebraicè legimus, כִּפֵּי תְּהִרָה Sicut os lorice, vt Chaldæus paraphrastes exposuit. oportuit autem limbum illum siue labium, quo orificium muniebatur, firmum esse, neque id tamen assutum erat, sed textoris opere cum ipsa veste simul contextum: idque integrum omninoque rotundum, non apertum aut fissum aliqua ex parte, vt collaria in vestibus habere solent, quæ nonnihil aperiuntur, vt facilius caput admittant. at verò in hac veste præcepti legisque formula cauetur לֹא יִקְרַע Non findetur, siue non scindetur. neque enim ob id limbus addendus videtur, vt non scindatur, sed limbus integer describitur illa oratione. Huius vestis inferioribus fimbriis siue lacinie malogranatorum figuræ appensæ sunt, quæ ex hyacintho, purpura & ostro constructæ erant miro artificio; triplex enim color malogranatorum est, quippe grana eximio candentiq. rubore lucet, aut pelucent potius: cortex hyacinthi refert plerumque, sed qua parte Solem accepit, purpureus omnino conspicitur. igitur grana mali punici fissi ex ostro siue murice imitatus est artifex. cætera verò ex duobus aliis coloribus hyacintho & purpura. Inter bina quæque malogranata singula etiam tintinnabula ex auro conflata appendebantur ad formam (vt vox Hebræa significare videtur) mespiloru, cuiusmodi tintinnabulorum genus est, quorum alia aliis similiorem sonum edant, quàm hoc quod mespili refert fructum. Sunt qui tradant duo & septuaginta mala granata totidemque tintinnabula fuisse.

אפרוד Tertium atque vltimum indumentum fuit Ephod, à præcingendo, siue rectius ab ambiendo dictum; ambibat enim humeros, tergum, & pectus: Latinus interpret noster Superhumeralis transfudit, alij antiqui scapulare dixerunt. materia constabat varia ac multicolore, auro imprimis ductili, hyacintho ac purpura, & ostro siue cocco bis tincto, opere Phrygionico commissis: Opere, inquit, חשב Cogitantis, hoc est, ingeniosi artificis. Eius duæ partes fuere, anterior & posterior ad humeros coniunctæ, cætera verò solutæ. quæ vt corpori hærent, balteo, vt inferius dicemus, cingebantur. Atque in vtroque humero singulæ gemmæ auro inclusæ, eademque magnæ alligatæ sunt ex annulo in ipsa inclusione fixo; in altera quidem gemma sex nomina filiorum Israel, in altera verò altera sex incisa fuere magno artificio, ita vt ea nomina sacerdotis induti humeris sustinerentur. Fuere autem gemmæ ex eo genere quod Hebræis חשן dicitur, Latini ferè omnes Onychem vertunt. Chaldaica verò & Arabica interpretatio manifestè docent fuisse Beryllos. vocatur enim perpetuò à Chaldæis בורלה, ab Arabibus verò بلور, ita vt in vtraque lingua tres radicales consonantes berylli agnoscantur. illæ verò picturæ, quibus vestis hæc variabatur, nullam certam ac perpetuam rerum naturam referebant, non humanam, non animantis cuiusquam, neque arboris aut plantæ alicuius, sed ingenio arteque inuenta constabant: cuiusmodi, quæ vocantur Maurica siue Arabica, siue Phrygionica excogitare ac pictores solent. ideo enim dictum est, Opus cogitatis, siue, vt nostra Versio habet, opus polimitu. Atque huic indumento siue pectorali quatuor annuli firmissime affuti erant, duo in humeris sub illis gemmis, quas auro inclusas iam descripsimus, & duo inferius ea parte qua balteus accingitur, ad vtrumque latus.

חשן משפט Ex eadem omnino materia, hoc est, ex auro, hyacintho, purpura, & murice dibapho ornamentum summi sacerdotis pectori imponendum factum est, quod Hebræicè חשן משפט dicebatur, Latine Contemplationem siue obseruationem iudicij, ex verbo reddere possemus, quod mysticum valde ornamentum atque instrumentum erat à Deo institutum, cuius vsu sortes diuinæ ducerentur, certumque oraculorum petendorum redderetur ius. Græci interpretes λογισον vertere, vnde Rationale in nostram editionem est deductum, significatione satis appositè ad rem ipsam quæsita. Fuit autem illud ornamentum quadratæ figuræ, hoc est, quatuor lateribus æqualibus ad angulos rectos coniunctis. singulorumque laterum mensura fuit Z E R E T H, quam palmos tres siue dimidium cubiti continere in lib. De mensuris docebamur: eratque eiusdem operis & artificij cum Ephod, nec tamen simplex, sed duplex, id est, geminum, vt ex tribus lateribus altera pars alteri commissa esset, ex vno autem laterum dextro, videlicet apertum, qua aliquid in illo ornamento asseruandum inferri posset, vt inferius dicemus.

Huic autem ornamento gemmæ duodecim auro inclusæ artificiosè hærebant, in quibus duodecim filiorum Israel nomina incisa fuere, incisione qualem sigillis antiquis gemmarum inditam videmus; quæ longè tamen omne aliorum artificum exemplum vinceret. erat verò gemmarum quadruplex ordo, ternæque in singulis ordinibus gemmæ, quarum Hebraica nomina fuere.

Primi ordinis, אדם פִּתְדָה בְּרֶקֶת Odem, Pitdah, Bereketh.

Secundi ordinis, נֹפֶחַ נֹפֶחַ סַפִּיר יְהוֹלִים Nophech, Zaphyr, Iahalom.

Tertij ordinis, לֶשֶׁם שֶׁבוּ אֶחָלָמָה Lefsem, Sebo, Ahlamah.

Quarti ordinis, תְּרִשִׁישׁ שֹׁהַם יִסְפֵּה Tharsis, Soham, Iaspeh.

Series autem nominum incisorum ex nascendi or-

dine, atque ex Ierosolymitano Thargum illam fuisse obseruauimus.

I Reuben, Simeon, Leui,

II Iehudah, Isachar, Zebulun,

III Dan, Nephthali, Gad,

IIII Aser, Ioseph, Biniamin.

Illarum verò gemmarum certissimam rationem nõ omnium exactè definire possumus; quantum verò studio ac diligentia hætenus reperire potuimus, breuiter exponemus.

אדם Odem nomen accepit à sanguine, cuius colorem omnino refert: quidam Sardium vel Sardonychen esse dicunt; nos verò cum Helia Rubinum apud nos dictum esse arbitramur; maximè cum Chaldaicè vocari sciamus זמחן זמחן id est, rubrum. affine autem est nostrum nomen Rubin nomini Reuben, quod in illa gemma incisum erat. Ierosolymitanum Thargum etiam זמחן vocat, eadem rubedinis significatione.

פִּתְדָה Pitdah, literas habet radicales tres cum Topazio conuenientes P. T. D. quanquam transpositas cum T. P. Z. nam Z. & D. eiusdem sunt soni. ideo topazij genus esse videtur, viridis tamen & prassini coloris, atque smaragdo æmuli. Namque Chaldaus Paraphrastes tā Onkelos quàm Ierosolymitanus, alter זמחן, alter זמחן exponunt. hunc in Aethiopia nasci Ezechiel indicat generosissimum. ita nostra editio rectè habet Topazium. Prassoiden smaragdum sunt qui appellent, quod genus gemmæ apud Aethiopas nascentis, auctore Iuba, acriter viride est, maximeque à Plinio laudatum.

בְּרֶקֶת Bereketh. à fulguris vel fulgetri, quod colore ac splendore imitatur, similitudine, nomen accepisse videtur, atque apud Babylonios & Ierosolymitanos nomen idem tuetur ברקת & ברקת. Quamobrem Chrysolithum, vel illam Chrysolithi speciem esse existimamus, quam Topazium aureum vocant, Straboque in Ophiade insula reperiti, ex Arthemidoro narrat; pellucidam, & splendore auri refulgentem: quanquam quæ propriè Chrysolithos est, fulgur verius referat.

נֹפֶחַ peregrinum nomen est, nisi à conuersione ac mutatione, ex verbo נֹפֶחַ deriuetur: subobscurum ideo lapidem esse nonnulli dicunt. sed Chaldaus Paraphrastes apertè סמרגדן Smaragdum nominat. Ierosolymitanum verò Thargum פִּתְדָה vertit, quod nomen à memoria iuuanda natum videtur. estque fortassis eiusmodi smaragdi virtus.

סַפִּיר Zaphyr nomen apud nos retinet Saphyri, quam gemmam eiusdem cum nostro Saphyro generis esse, hoc est, cælestis coloris, Moses apertè docet. Et sub pedibus (inquit) eius candor Saphyri, & veluti cælum in claritate. Sed distinguunt Hebræi Saphyrorum species per colores: aiunt enim quosdam esse albos, eosdemque Adamantes vocari; quosdam verò cælestem omnino referentes colorem inter album & cæruleum. Et Saadias Saphyros inter Chrystallorum genera collocat. In homeliariis Hebræorum narratur, quidam qui Saphyrum emeret Romæ, constituisse de precio, si modò periculum fieret: factumque fuisse periculum gemmæ in incude malleo percussæ, quæ malleo incudeque læsis, tamen illæsa permanferit, vnde consequitur Adamantem, qui huiusmodi ferri vim superet, Saphyri genus esse. vocatur autem hæc gemma ab Onkelos שֶׁבֶן Sabzan: in Ierosolymitana verò Paraphrasi סימפוליאנה Sympoliana dicitur. itaque Saphyrum hoc loco interpretatur, non hoc fortissimum genus, sed illud alterum quod colore & firmitudine ab hoc differt, cælique speciem refert.

יְהוֹלִים Iahalom. à contundendo & percutiendo nomen habet in forma futuri, quæ naturam ac perpetuitatem, vt sæpe iam aliàs docuimus, indicat. Estque à firmitudine & vi alias gemmas, atque adeo ferrum rumpendi, ita dictus hic lapis. Quare hic verus Adamas

mas

mas videtur esse, atque ita ab Arabibus vocari dicitur
אלמס Almas, pro Adamas : auctores Sahadias & Abra-
ham Hispani. Hunc Onkelos vocat עין עגל eadē signi-
ficatione cum Hebræo nomine : nam significat idem
quod Capiens vel ferens percussione. atq. hunc eun-
dem Ierosolymitanus עין עגל Oculum vituli nominat.

7. *Lyncurios.*
עין עגל Lessem Lyguriū vel Lyncuriū nostri verte-
runt. quem ex Lyncis vrina coagmentari Plinius scri-
bit, indeque dictum affirmat nomen עין עגל, iisdem con-
sonantibus, quibus Lynx constat. nam Græci & La-
tini propter suas inflexiones & pronuntiationes pere-
grina verba facillè deformabant. Onkelos hunc lapi-
dem קנכירי Kanchyri vocat, proxima etiam Lyncuri
pronuntiatione. Ierosolymitanus עין עגל nominavit. eun-
dem Arabicè vocari עין עגל, Ionas doctor affirmat. Porro
Iosephus Lyguriū nominavit, idque Versio nostra
habet.

8. *Turquesa.*
עין עגל Achaten Græci ac Latini verterunt ; sed Chal-
dæus paraphrastes עין עגל reddidit, Tarkaia. estque apud
nos Turquesa dicta. Ierosolymitana paraphrasis עין עגל
vocat : ferrugineū vel ferreum vertere possumus. An-
tiqui Hispani Iudæi Turquesam quoque dixere hanc
gemmam.

9. *Amethystos.*
עין עגל Ahlamah. à somnio nomen habet; quare
valere aduersus insomnia quibusdam videtur: atque
ita Arabicè vocatur עין עגל Ad somnia. hanc gem-
mam עין עגל Onkelos vocat, hoc est, Vituli oculum.
Ierosolymitanus verò interpres עין עגל Zemargadin.
Nostri Latini, Græci, & Hispani interpretes Amethy-
ston vertere. cui affine aliquid habere videtur Ieroso-
lymitanum nomen.

10. *Marial, li. 1.*
עין עגל Tharsis. siue ex inuentore, siue ex loco vnde
afferebatur, hoc est, ex Aphricæ parte Carthagine po-
stea dicta, siue ex maris colore, quem refert, quod Me-
diterraneum mare, Tharsis per metonymiam dicatur.
Lapis ille est qui ab Italis Aqua marina dicitur,
cuiusmodi nos elegantissimum aliquando habuimus
& magnum. sic enim hunc lapidem Ierosolymitanus
paraphrastes & Onkelos vocant עין עגל Sicut mare, vel
simile mari. Θαλάσσιος à Tharsis, vel hoc ab illo nomine
deductum videtur, est autem Θαλάσσιος, de quo Poëta:

Duasq. similes fluctibus maris gemmas. &c. Latini In-
terpretes Chrysolithum esse dixerunt. sed de Chrysolitho iam differuimus.

11. *Imo. Sat. 1.*
עין עגל Beryllum esse, superius diximus, ex perpetua
Chaldæorum paraphrastōn interpretatione, qui red-
dunt, עין עגל Burla. nostri Onychem vertunt: sed Ony-
chis multa genera sunt, nobis ultra decem videre con-
tingit: decem & octo ostensurum se Iacobus Trezzius
Mediolanensis amicus noster pollicebatur: inter quæ
Berylli fortassis enumerantur: nam & Beryllorum non
vnum genus esse ex antiquis accepimus; inæquales
enim Beryllos appellat Satyricus. accepimus ab eodem
Iacobo Beryllum pallentem chrysellinum; qui etiam
lacteum se nobis quærere aiebat. hanc gemmam עין עגל
Ierosolymitanus עין עגל Bedolha vocat, affini vocabulo
Beryllo. namque R. in D. mutari, vt Rodanim, Doda-
nim, iam aliàs docuimus; Arabicè etiam vocari עין עגל
Belor, diximus.

12. *Iaspis.*
עין עגל I A S P E H. Iaspidis nomen apud Latinos re-
tinet, quanquam & Græcè & Latinè legamus alicubi
βήρυλλος. Arabicè autem in huius loci & lapidis inter-
pretatione עין עגל I A S P scribūt. Quid verò causæ fuerit,
quamobrem à Ierosolymitano interprete gemma hæc
עין עגל appelletur, diuinare satis rectè nequeo, nisi for-
tassis margaritæ nomen etiam Iaspidi illo sæculo vul-
gariter fuerit tributum. Certè Onkelos hanc עין עגל
Pantheren vocat, nomine omnino Iaspidi conueniente;
Pantheram enim animal, pictam esse nouimus, atque
macularum elegantia cæteras feras illicientem,

Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
color totius pellis, præter maculas, fuluus est. cuiusmodi

maculosas & fuluas Iaspides vidimus;
— atque illi stellatus Iaspide fulua Ensis erat. —
sunt autem Orientales omnium optimæ ac pulcher-
rimæ. *Electro potens & Iaspide clarus eoa.* Est & viri-
dis Iaspis, sed fuluam in pectorali fuisse, satis indicat
nomen Pantheræ, à Chaldæo expressum. Atque
hæc de gemmis breuiter indicasse satis fuerit. iam cæ-
teras huius ornamentum partes absoluamus. Hoc ra-
tionale, siue pectorale, seu contemplatio iudicij expli-
cationis causâ dicatur, quatuor armillis, siue annulis,
ad quatuor angulos affixis, auctum erat: ex duobus su-
perioribus ligabatur catenis duabus aureis, in spintris
formam contortis, quæ singulis vncinis adnectebantur
duobus illis annulis, quos in humeris Ephod sub lapi-
dibus magnis auro inclusis, depinximus; inferius verò
vittis siue funiculis duobus ad vtrunque anulum in
Ephod, iuxta cingulum ad dexteram lauamque assu-
tum alligabatur, ita vt quocunque modo atque habitu
sacerdos esset, tamen pectori semper hærens ornamen-
tum hoc haberet. atque ita nostra Versio habet: A se
inuicem rationale & superhumeralis nequeant separari: vel ex Hebraico verbo, Et non attollatur rationale
desuper Ephod.

Fuit præterea Balteus ex eadem materia, eodemque
artificio cum Ephod, & rationali factus, qui Ephod cū
inferioribus vestibus omnibus continebat.

Postremum verò capitis indumentum atque orna-
mentum fuit, quod עין עגל Hebraicè dicitur, nomine à
עין עגל, quod Ambire & operire significat, deducto. am-
biebat enim operiebatque caput, eo ferè modo, quo
Orientalium incolarum Tiara, quam Turcico voca-
bulo *Torbant* dicimus. nostri interpretes Cidarim &
Tiaram vertunt. ea linea siue byssina omnis erat sim-
plicissimæ candidissimæque albedinis, cui ad frontem
alligabatur aurea lamina, hoc elogio inciso עין עגל
hoc est, Sanctus Domino. Atque hæc vestimenta
ornamenta que omnia summorum illorum artificum
opera & industria ex diuino consilio facta sunt.

Vnum illud mysteriis plenum genus restat indican-
dum, quod ex natura vsuque sui עין עגל Havrim
& Hathumim vocabatur, quod ex verbo Inflamma-
tiones illuminationesque, & perfectiones atq. simplici-
tates reddere possumus, cū adiuncta notatione insigni,
videlicet illas illuminationes, & illas perfectiones.
Noster interpres Doctrinam & veritatem vertit. om-
nia enim hæc & plura etiam in illis Hebraicis nomini-
bus continentur. Hanc autem rem, cuiuscunque na-
turæ illa fuerit, hominum artificio factam, aut compa-
ratam non fuisse, sed diuinitus datam Mōsi, vel eo
tempore quo lex & tabulæ, vel eo quo perfectum opus
fuit, arbitramur, eamque fuisse multiplici figura distin-
ctam, simuletiā clarā, lucidam, speculique instar
tersam, ex nominum figura & numero etiam multi-
tudinē intelligimus. In omnibus aliis, quæ hæcenus
commemorata descriptaque sunt, ornamentis & vesti-
bus, hoc modo scriptum legimus, Et facies, & facient,
& scribent. Atque in ipsa curatione eorum sic etiam
legimus, Et fecerunt; & scripserunt, vel inciderunt.
&c. in huius verò arcana rei commemoratione, Et
pones. siue ex Hebraico verbo, Et dabis in rationale
iudicij Vrim & Thumim. Et in Leuitici libro scriptū
est, Et dedit ad rationale Havrim & Hatthumim. id
est, Indidit in Rationale: diximus autem Rationale
fuisse duplex, tribus lateribus commissum; ex vno au-
tem latere apertum, inter vtramque autē partem Vrim
& Thumini inferebantur, ibidemque seruata, sacer-
dotis hærebant pectori: inde verò proferebantur, quo-
ties diuinum responsum petendum erat. Quod si
quis nimis curiosè quærat, quanam materia illa Vrim
& Thumim secundum naturam constarent, facillè à
nobis responsum accipiet, dummodo idem nos certif-
simè doceat, quodnam lapidis genus illud fuerit, quo

Virg. lib. 4. Aeneid.

Statius lib. 4. Theb.

Annuli.

Catenæ.

Vittæ.

Cidarim.

Lamina.

Vrim & Thumim.

Leuit. 8.

lex digito Dei incisa, primùm Mofi in Sina monte tra-
 dita est; namque illi lapides non vt posteriores à Mose
 comparati sunt, sed à Deo ipso dati. Deinde etiam do-
 ceat cuiusmodi materia constaret ignis ille cælitus im-
 missus, qui prima Aaronis procurantis sacra corripuit,
 quem etiam per totos septuaginta annos à Ieremia ab-
 sconditum perdurasse auctores tradunt. Quali etiam
 materia manna illud celeberrimum confectum fuerit;
 quod cum simplicissimum esset & suauissimum, tamẽ
 intra quatuor & viginti horas corrumpebatur, & sexto
 quoque die ad quadraginta horas vltiusque conser-
 uari poterat: cuiusdemque exigua portio, quanta in
 Gomer capi poterat, per multos annos in arca vase
 aperto, & facillè perflabili, in perpetuum monumen-
 tum conseruata est. Quòd si quis respondeat tria hæc
 genera vltra communem naturæ rationem arcano mi-
 raculo constituisse, is à nobis de hoc etiam quarto non
 minùs consonum expectabit responsum. Iam verò si
 vltra inquiratur, vbinam, quando, & quomodo illa
 Vrim & Thumim perierint, & an sublata fuerint diui-

nitus, hominumque vsibus negata; id de hac re nos
 referemus, quod de illis aliis tribus generibus le-
 gimus: quæ in primi templi excidio à Ieremia re-
 condita sunt, nec vltius reperta, præter ignem san-
 ctum, de quo nonnulli affirmant: id agente Deo, vt
 hominum genus sanctiorum etiam rerum, quæ noui
 testamenti tempore oblatae sunt, desiderio & expecta-
 tione afficerentur.

Minoribus sacerdotibus vna vestis linea tunica siue
 stola simplex præscripta fuit, cum ornamentis duobus
 cingulo & cidari ex lino etiam candidissimo confecta.
 Harum omnium à nobis descriptarum rerum tabulam
 addidimus, summi, inquam, Pontificis imaginem suis
 vestibus ornamentisque instructi, cum ministrorum
 etiam indumentis. Atque emblematis loco vtrinque
 suspendimus totum illum apparatus, quem ad sacri-
 ficatorum & antiqui cultus vsus (qui propriè ac verè
 עֲבוֹדָה id est, Seruitium dicebatur) in promptu esse
 oportuit, cuiusque nomina & partes in sacris libris
 sparsim leguntur.

FINIS.

SACERDOTIS ANTIQVI SANCTIS VESTIBVS ET OR-
 NAMENTIS INSTRVCTI EXEMPLVM, EX DESCRIPTI-
 ONE MOSIS A BENED. ARIA MONTANO OBSER-
 VATVM. CVM MINISTERIALI SACRIFICIORVM
 APPARATV ET MINISTRORVM VESTIBVS.

כהן A Linea stricta vel
 Tunica stola
 מעיל B Tunica superior.
 פעמיונים q Tintinnabula.
 רמונים d Malo granata.
 ספר C Superhumeralc.

אבנט D Baltheus
 מצנפת E Cidariz, del Tiara.
 אבני שיהם F F Lapidcs onychimi.
 משבצות G G Vncini.
 שדררות H H Catenule.

השן מטפס I Rationale.
 שבעות LL Annuli superiores.
 שבעות חתוכים MM Annuli inferiores.
 פתילים NN Vittæ, funiculi.
 שבעות אחרונים O O Annuli posteriores.

